

**Öğretim Görevlisi Dr.
N. Zeynep YELÇE**

*Sabancı Üniversitesi, Orta Mahalle,
Üniversite Caddesi No:27 Tuzla, 34956
İstanbul,
zeynepyelce@sabanciuniv.edu*

Eser Geçmişi: 17-02-2017 / 13-04-2017

DOI: 10.21551/jhf.292753

Venedikli Gözüyle Osmanlı-Macar Çatışması

Ottoman-Hungarian Conflict through Venetian Eyes

ÖZET

1520 yılında Sultan Süleyman'ın tahta çıkışıyla Osmanlı-Macar-Habsburg ilişkilerinin yeni bir safhaya girişi ve ardından gelen çatışma süreci tarihçiler tarafından çeşitli yönleriyle etraflıca incelenmiş; sebep-sonuç ilişkileri kurulmuş; siyasi ve askeri tarih bağlamında bu süreç tarihinin bakış açısına göre şanlı bir fetihten trajik bir esaret dönemine uzanan geniş bir yelpaze içinde değerlendirilmiş bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, büyük söylemlerin kısmen dışına çıkarak konuyu farklı bir açıdan ele alarak süreç yaşanırken nasıl algılandığını anlamaya çalışmaktır. Bunun için, 1519-1523 yılları arasında Budin'de Venedik elçisi olarak bulunan Lorenzo Orio'nun mektupları mercek altına alınmaktadır. 5 Haziran 1519'da Budin'e vararak göreve başlayan Orio, 22 Aralık 1523'te Venedik'te Pregadi önünde raporunu verene dek Osmanlı-Macar-Habsburg ilişkilerine ve çatışmalarına yakından şahit olmuştur. Bu çalkantılı dönemde Venedik'in tarafsız görüntüsünü koruması için de büyük çaba gösteren Orio'nun sunduğu bilgiler zamanında Venedik'in elinde bir güce dönüşmenin yanı sıra, aradan 500 yıl geçtikten sonra bizlere de dönemin deneyimini ve algısını sunmaktadır. Diğer bir deyişle, söz konusu dönemde yaşayan insanların gündelik yaşantılarının parçası olan söylentilere, dedikodulara, korkulara ve umutlara bir pencere açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Macaristan, Habsburglar, Haberler

ABSTRACT

The new phase in Ottoman-Hungarian relations starting with the ascension of Süleyman I and the following period of conflict have been thoroughly examined by scholars; causes and effects have been analyzed; and the process has been evaluated in a wide array of perspectives ranging from evaluations as a process of glorious conquest to a process of tragic enslavement. This paper moves away from such grand narratives to explore the way the process was perceived by contemporaries as they lived through the conflict. As such, this paper focuses on the letters of Lorenzo Orio, the Venetian ambassador in Buda between 1519-1523. From his arrival in Buda on June 5, 1519, to his presentation of his report to the Pregadi on December 22, 1523; Orio has been a close witness of the relations and conflicts between the Ottomans, Habsburgs, and the Hungarians. The information offered by Orio in these tumultuous times, as he tried to present a neutral stance for Venice, has not only added to the soft power of Venice but presents us the experience and perception of an era. In other words, it opens a window to the rumors, gossip, fears, and hopes in the daily lives of the contemporaries.

Keywords: Ottoman Empire, Hungary, Venice, Buda, News

Giriş

Venedik erken modern dönemde Avrupa'nın en önemli istihbarat merkeziydi kuşkusuz.¹ Akdeniz'in dört bir yanına yayılmış olan ticaret kolonilerinin yanı sıra Venedik'in en büyük istihbarat kaynaklarından biri de Avrupa'nın büyük şehirlerinde hükümdarlara gönderilen elçilik heyetleriydi. On beşinci yüzyıl boyunca giderek daimi elçilik niteliğine

bürünen bu elçilikler kendi hükümetleri için olduğu kadar buldukları devlet için de birer istihbarat kaynağı idi. Elçinin asıl görevi her şeyden haberdar olmaktı; başka bir deyişle, bilgiyi toplamak, değerlendirmek ve uygun bir şekilde yaymakla görevliydi. Elçiler bu görevleri sırasında çoğunlukla buldukları memleketin karar alma mekanizmalarına da nüfuz ederlerdi.² Erken modern dönemde diplomasi elçinin bizzat şekillendirdiği ve yönlendirdiği bir alan olarak da tanımlanabilir.³ Bu çalışma bu bağlamda, 1519-1523 yılları arasında imparatorluk seçimleri, I. Selim'in vefatı ve I. Süleyman'ın tahta çıkması, Belgrad ve Rodos kuşatmaları gibi önemli hadiseleri Budin'den izlemiş olan Venedik elçisi Lorenzo Orio'nun mektuplarını ele almaktadır. Orio'nun Venedik'e ilettiği haberler ve olup bitenler hakkındaki yorumları Osmanlı-Macar-

* Bu çalışma TÜBİTAK 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında yürütülen 113K655 numaralı "Onaltıncı Yüzyılın İlk Yarısında Akdeniz Haber Trafiklerinde Osmanlı İmparatorluğu (AHTO)" projesi dahilinde hazırlanmıştır. Proje ekibinden Ela Bozok'a, geçirdiğim bir ameliyat nedeniyle kolumu kullanamadığım günlerde, veri tabanı ve bilgisayar kullanımı konusunda verdiği destek için minnettarım.

1 Peter Burke, "Early Modern Venice as a Center of Information and Communication," *Venice Reconsidered: The History and Civilization of an Italian City-State, 1297-1797*, ed. John Jeffries Martin ve Dennis Romano (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2000), 390; Filippo de Vivo, *Information and Communication in Venice* (New York: Oxford University Press, 2008), 75; Elizabeth Horodowich, "The gossiping tongue: oral networks, public life and political culture in early modern Venice," *Renaissance Studies* 19/1 (2005): 29.

2 Michael Mallett, "Ambassadors and Their Audiences in Renaissance Italy," *Renaissance Studies* 8/3 (1994): 232, 237. 229-43.

3 Daniela Frigo, "Prudence and Experience: Ambassadors and Political Culture in Early Modern Italy," *Journal of Medieval and Early Modern Studies* 38:1 (2008): 16; Tessa Beverly, "Venetian ambassadors 1454-94: an Italian elite," Doktora Tezi, University of Warwick, 1999, 39.

Habsburg ilişkilerinde ve yüzleşmelerinde bir şekillenme dönemi olan bu yıllar hakkında daha kapsamlı bir görüş sahibi olmamıza olanak tanımaktadır.

3 Temmuz 1518'de *Pregadi*'de yapılan oylama sonucu Macaristan'a elçi seçilen Lorenzo Orio,⁴ Venedik'in eski ailelerinden birine mensuptu. Adıyla birlikte anılan *dottore* ünvanından anlaşıldığı üzere Padova Üniversitesi'nde eğitim almıştı.⁵ Asilzade olması Orio'unun ister istemez çeşitli devlet görevlerinde bulunmasını gerektiriyordu. Kaynaklardan takip edebildiğimiz kadarıyla Orio 1510 senesinin Mart ayında *Savii ai Ordine* diye bilinen heyete seçilerek Venedik devlet hizmetine ilk kayda değer adımını atmıştı. Beş asilzadeden oluşan bu heyet Venedik bürokrasisi içerisinde çok yüksek bir konuma sahip olmamakla beraber, Venedik'in kıyı bölgeleri ve buralarda ticaretin düzenlenmesinden sorumlu bir teftiş kurulu olduğundan çokça seyahat etme ve Venedik'in her yerinden çokça insan tanıma fırsatı sağlıyordu. Ayrıca ticari anlaşmazlıklarda da müfettiş görevi gördüklerinden bu görevliler arabulucu olarak da deneyim kazanıyorlardı. Orio heyetteki görevine Nisan ayında başladı.⁶ Bu görevde muhtelif ödemelerle ve görevlerle Venedik'in çeşitli noktalarına gönderildi.⁷ Örneğin, Ağustos 1510'da Orio'nun *Savii ai Ordine*'den Piero Moresini ile birlikte

Padova'ya elçi olarak hareket ettiği, buraya atanan valiye görevinin simgeleri olan asa ile sancağı götürmekle görevlendirildikleri anlaşılmaktadır.⁸ Aynı dönemde kaynağımız Marino Sanuto da Lorenzo Orio ve Piero Morosini ile birlikte *Savii ai Ordine*'de görev almaktaydı. Dolayısıyla, Sanuto çok kez övgüyle söz ettiği meslektaş ve dostu olan Orio'nun faaliyetleri hakkında detaylı bilgi sahibidir. Lorenzo Orio 13 Nisan 1516'da *Avogador di Comun* görevine getirilmişti.⁹ Bir çeşit üst savcılık makamı olan bu görev teftiş, uzlaşma ve hitabet alanlarında Orio'nun daha da deneyim kazanmasına vesile olmuş olmalı. Meslektaş Marco Foscarini, birlikte gittikleri bir görevin ardından, 14 Haziran 1517'de *Pregadi*'de yaptığı konuşmada Orio'yu överek yüce gönüllüğünü, cömertliğini ve adillğini öne çıkarır.¹⁰

Lorenzo Orio, Venedik asilzadelerinden olduğundan gerek yabancı elçilik heyetlerinin gerekse Venedik devlet görevlilerinin karşılama heyetlerinde yer almıştır. Venedik'e gelen yabancı elçilerin asilzadeler tarafından karşılanması ve ağırlanması gelenektendi. Bu uygulama bir yandan konuğa gösterilen hürmeti ifade ederken bir yandan da elçinin sürekli gözlem altında tutulmasını sağlıyordu. Bu görev zorunlu bir görevdi; görevi kabul etmemek para cezası ile sonuçlanıyordu.¹¹ Papa II. Julius'un Macaristan'daki elçisi Achyles de Grassis Venedik'e geldiğinde Orio da karşılama ve ağırlama heyetinde bulunmaktaydı.¹² Aynı şekilde, Mart 1519'da Roma'ya gitmekte olan Macar elçileri Venedik'e uğradıklarında

4 Marino Sanuto, *Diarii di Marino Sanuto* (Bologna: Forni Editore, 1969), 25:513.

5 Venedik asilzadeleri on beşinci yüzyılda Venedik'in resmi üniversitesi haline gelen Padova Üniversitesi'nde eğitim alırlardı; hatta başka bir yerde eğitim almaları yasaklanmıştı. Eğitimini tamamlayanlar *dottore* ünvanına sahip olurdu, ki buna ulaşabilenlerin sayısı fazla değildi; bkz. Tessa Beverly, "Venetian ambassadors," 156.

6 Sanuto, *Diarii*, 10: 55, 56. *Savii ai Ordine* için, bkz. Patricia H. Labalme ve Laura Sanguineti White, ed., *Venice, Città Excelentissima: Selections from the Renaissance Diaries of Marin Sanuto*, çev. Linda L. Carroll (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2008), 6.

7 Sanuto, *Diarii*, 10: 813.

8 Sanuto, *Diarii*, 11: 123.

9 Sanuto, *Diarii*, 22: 125. Bu görev hakkında, bkz. Alfredo Viggiano, "Politics and Constitution," *A Companion to Venetian History, 1400-1797*, ed. Eric R. Dursteler (Leiden: Brill, 2013): 51-58. Sanuto'nun övgüleri için örneğin bkz. Sanuto, *Diarii*, 26: 188.

10 Sanuto, *Diarii*, 24: 360.

11 Donald E. Queller, "Early Venetian Legislation Concerning Foreign Ambassadors," *Studies in the Renaissance* 12 (1965): 9.

12 Sanuto, *Diarii*, 11: 577, 581.

Sanuto ve Orio elçileri karşılamak ve ağırlamak üzere görevlendirilen heyette yer almaktaydı.¹³ Orio, Macaristan'a yola çıkmadan bir ay önce yine bir elçilik heyetini gezdirmek ve ağırlamak ile görevliydi. Bu görevde yanındaki bir diğer asilzade ise daha önce Macaristan'a elçi olarak gitmiş olan Antonio Surian idi.¹⁴ Orio ayrıca Ocak 1519'da Venedik'te bulunan Osmanlı elçisini de ağırlayan heyette de yer almıştı.¹⁵ Bütün bunlara bakıldığında Orio'nun henüz yola çıkmadan hem Macaristan hem de Osmanlı hakkında epey güncel bilgiye sahip olduğu kolaylıkla tahmin edilebilir.

Sözünü ettiğimiz dönemde elçiliğin profesyonel bir meslek dalı olmadığını hatırlamakta fayda olacaktır. Venedik elçileri, şehrin siyasi hayatında varlık gösteren eğitilmiş asilzadeler arasından seçilirdi.¹⁶ Elçilerin görevlendirmelerine baktığımızda, gönderildikleri yerlerin belli bir hiyerarşi izlediğini görürüz. Bu hiyerarşi dönemin şartlarına göre değişmekle birlikte, en üst sırada hep Roma bulunurdu. İtalya'nın diplomatik merkezi sayılan Roma'da her daim her hükümdarın elçisini bulmak mümkündü. Dolayısıyla, Roma elçiliği sadece Hristiyan dünyanın en kudretli mevkii ile iletişim sağlamakla kalmıyor, dünyanın dört bir tarafından haber alma olanağı da sağlıyordu. Tüm bu nedenlerle en deneyimli elçiler Roma'ya gönderiliyordu. Orio'nun ilk elçilik görevi olan Macaristan'ın bahsettiğimiz hiyerarşideki konumunu belirleyen etken ise Osmanlıların o sırada Orta Avrupa üzerinde oluşturduğu tehditin boyutuydu.¹⁷ Orio'nun Macaristan'a elçi olarak görece sakin bir dönemde seçilmiş olması, henüz ilk elçilik görevini üstlenecek olması ve fazla zorlanacak

bir yere gönderilmesinin sıkıntı yaratma riski ile paraleldir. Fakat görevi süresince meydana gelen hadiseler düşünüldüğünde, edindiği deneyimin kendisini hiyerarşide üst sıralara taşıması da kaçınılmaz olacaktır.

Orio 1518 Temmuz ayında elçi seçilmiş olmasına rağmen, yola çıkması 29 Nisan 1519'u bulmuştur.¹⁸ Orio'nun yola çıkışı, hatta çıkıp çıkmaması, Venedik meclislerinde aylarca tartışmaya sebep olmuştur. Bu ertelemenin kısmen kurumlar arası anlaşmazlıklardan kaynaklandığı görülüyor.¹⁹ Bu gecikmenin altında yatan bir diğer endişe kaynağı ise, kürsüde söz alan Sanuto'nun dile getirdiği gibi, Macaristan'a elçi gönderilmesinin Osmanlılarda şüphe uyandırma olasılığı. Her ne kadar bu görüşe mesai arkadaşı Giovanni Francesco Mocenigo itiraz ederek meclisi ikna ettiyse de,²⁰ aslında Sanuto çok da haksız sayılmayabilirdi. Osmanlı İmparatorluğu ile Macaristan Krallığı arasında barış görüşmeleri sürmekteydi ve ancak 28 Mart 1519'da barışın tesis edilmesiyle neticelenecekti. Dolayısıyla, Osmanlıların Macaristan ile tam anlamıyla barış içinde olmadıkları bir dönemde Budin'e elçi göndermek Osmanlılar tarafından bir ittifak girişimi olarak anlaşılabilirdi. Barışın imzalanmasıyla bu tereddütün ortadan kalktığı anlaşılıyor.

Orio, Budin'e 5 Haziran 1519'da varmıştır. Selefî Alvise Bon ile birlikte gönderdikleri 12 Haziran tarihli mektupta Orio'nun Kral II. Lajos adına görevlendirilen bir psikopos tarafından karşılandığını, ayın dokuzunda kral tarafından kabul edildiğini yazarlar. Mektupta topladığı Diyet istediği gibi sonuçlanmadığı için Kral'ın endişeli olduğu, Sultan Selim'e yollanan elçilerin

13 Sanuto, *Diarii*, 26: 463, 469.

14 Sanuto, *Diarii*, 27: 108.

15 Sanuto, *Diarii*, 26:394. Söz konusu elçi daha sonraları dragoman olacak olan Yunus Bey'dir.

16 Beverly, "Venetian ambassadors," 223.

17 Beverly, "Venetian ambassadors," 64.

18 Sanuto, *Diarii*, 27: 216. Elçinin seçildikten sonra uzun bir süre yola çıkamaması çok ender görülen bir durum değildi aslında, bkz. Beverly, "Venetian ambassadors," 30.

19 Sanuto, *Diarii*, 26: 188, 190.

20 Sanuto, *Diarii*, 26: 317-18.

huduta vardıkları ve barış yapılmış olduğu belirtilmektedir. Venedikli elçiler, bir yandan da, imparatorluk seçimlerinde kimin kime oy vereceği konusundaki söylentileri aktarmaktadırlar.²¹ Yaklaşık iki hafta sonra, 14 Temmuz'da, Sanuto günlüğüne Lorenzo Orio'dan bir mektup geldiğini, süratle Venedik'e varması için ulak ile gönderilen mektubun Frankfurt'tan gelen seçim haberini içerdiğini kaydetmiştir. Orio bu haberin öylesine hızlı iletilmesini istemiştir ki, ulak yolda "at çatlatmıştır."²² Orio'nun 6 Temmuz tarihinde kaleme almış olduğu bu mektupta, V. Karl'ın "Romalıların Kralı" seçildiği bildirilmektedir. Haberin kaynağı ise Almanya'dan Bradenburg Dükü'nden Kral Lajos'a gelen mektuptur.²³ Orio aynı mektupta I. Selim'in hem denizde hem karada ordularını toplamakta olduğunu bildirir. Padişahın nereyi hedef alacağı konusundaki rivayetler muhteliftir. Kimileri Safavilere saldıracağını kimileri ise hedefin Rodos olduğunu konuşmaktadır. Bu haberin büyük önem taşıdığını belirten Orio muhtemelen Macaristan'ın hedef olmadığına sevinmiştir. Orio'nun dediğine bakılacak olursa, bu arada Osmanlı kuvvetleri Safaviler tarafından bozguna uğratılmış, Suriye, Mısır ve Kahire dışında Osmanlıların elinden çıkmıştır.²⁴ Orio'nun 30 Haziran 1519'da Budin'den yazdığı mektuptan Estergon Piskoposu ile buluştuğunu ve Osmanlıların Safavilere yenilerek Kahire'yi kaybettiği bilgisini aldığını görürüz.²⁵ Bizim bugünkü

bakış açımızla, bu mektuplar düpedüz yanlış haberler içermektedir; zira Şah İsmail ne Suriye'yi ne de Mısır'ı geri almış değildir. I. Selim'in donanmayı güçlendirdiği doğrudur, fakat herhangi bir yöne saldırma olasılığı her zaman konuşulanlardan farklı değildir. Bu sıralarda bir Rodos seferi gündeme getirilmiş olmakla birlikte Selim'in itiraz ettiği bilinmektedir. Dolayısıyla elçi muhtemelen Budin'e oradan buradan ulaşan kulaktan dolma bilgileri aktarmaktadır. Ancak bu haberleri yanlış bilgi diyerek göz ardı etmek de doğru olmaz. Bu haberler kulaktan kulağa yayılan temennilerin ve endişelerin yansımaları olarak değerlendirilmelidir. Orio, 1520 Haziran başında Budin'den yazdığı mektupta, Venedik'ten gönderilen son mektuptaki bazı haberlerin yanlış çıktığını, o yüzden bu haberleri Kral'a iletmediğini bildirir. Osmanlı donanması hakkındaki haberler ise doğru olduğu için Kral ile paylaştığını, Kral'ın da teşekkürlerini sunduğunu söyler.²⁶ Buradan anladığımız üzere, Venedikli elçinin tek görevi haberleri iletmek ve gelen haberleri Venedik'e göndermekten ibaret değildir; aynı zamanda haberlerin doğruluğunu da araştırmak zorundadır. Aksi takdirde Venedik'i zor durumda bırakırdı.

I. Selim'in dikkat çekici bir askeri ya da diplomatik faaliyetinin görülmediği Ekim 1519-Haziran 1520 aralığında Orio'nun ağırlıklı olarak hanedanlar arası evlilikler, Polonya ile Teuton Şövalyeleri arasındaki çatışma gibi konulardan bahsettiğini görüyoruz. Ara ara ise Osmanlı İmparatorluğu ile Macaristan arasındaki anlaşmaya da kısaca değindiğine rastlıyoruz. Osmanlı İmparatorluğu ile Macaristan arasında 28 Mart 1519 tarihinde imzalanan barış anlaşmasına göre "iki taraf diğerinin arazisine girmemeyi ve her iki taraf tüccarının bir devletten diğerine özgürce

21 Sanuto, *Diarii*, 27: 419.

22 Sanuto, *Diarii*, 27: 473.

23 Sanuto, *Diarii*, 27: 479.

24 Sanuto, *Diarii*, 27: 480. Bu sıralarda bir Rodos seferinin gündemde olduğu ancak I. Selim'in karşı çıkmasıyla bu fikirden vazgeçildiği bilinmektedir, bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1949), 286; Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar: Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık*, çev. Tülin Altınova (İstanbul: Tarih Vakfı, 2000), 322-5. Ayrıca bkz. Feridun Ahmed Bey, *Münşeatü's-selatin* (İstanbul: Darü'ttibaati'l-amire, 1898), I:499.

25 Sanuto, *Diarii*, 27: 544.

26 Sanuto, *Diarii*, 28: 678.

geçişlerini kabul etmişlerdi.”²⁷ Anlaşmaya daha sonraları da değinmesinin nedeni 1520 baharından itibaren Osmanlı akıncılarının Yayça yakınlarındaki akınları. Bu akınların ve Macar tarafından verilen tepkilerin barışı bozup bozmayacağı konusunda endişeler olduğunu görüyoruz.²⁸

Orio Haziran 1520 başlarında yazdığı mektupta Kral Lajos’un Diyet’e katılmaya niyetli olduğunu belirtir. Lajos Diyet’e katılmak üzere Bratislava’ya doğru yola çıktığında, Orio’nun da onunla beraber gittiğini görüyoruz.²⁹ Orio, 19 Kasım 1520’de Bratislava’dan gönderdiği mektupta, I. Selim’in öldüğü haberini Kral’dan aldığını söyler. Orio, Venedik’ten gelen haberleri Kral’a bizzat aktarmış ve bildiklerini anlatmıştır. Kral kendisine teşekkür edip gönderdikten birkaç saat sonra onu tekrar yanına çağırıp “Türk’ün babası ile çatıştığı yerde salgından öldüğünü, bunun kesin bilgi olduğunu” söylemiştir. Padişahın ölümünün gizli tutulduğu, Şehzade ile devşirme vezirlerden birinin arasında sorun çıkacağı söylentisi de elçinin kulağına gelenler arasındadır. Orio da bu bilgiyi derhal Venedik’e göndermiştir.³⁰ Kral ise Bohemya’da salgın olduğu için Diyet’e gitmekten vazgeçip Budin’e dönmüştür.³¹ Orio, 14 Kasım 1520’de Budin’den gönderdiği mektupta, I. Selim öldüğünde Kral’ın Osmanlıların eline düşen bazı yerleri geri alabileceğini düşünerek Venedik’ten para istemek üzere elçi göndermek niyetinde olduğunu belirtir. Orio, Kral’a Venedik’in para veremeyeceğini, o yüzden boşuna elçi gönderilmemesini öğütler.³² 18 Kasım tarihli mektubunda I. Selim’in ölümünü bir

kez daha teyit eden Orio, yerine oğlunun geçtiğini bildirir. Yeni padişahın hristiyanlara saldırmayacağını düşünmektedir.³³ Orio, 13 Aralık’ta yazdığı mektupta Osmanlı elçisinin barışı yenilemek üzere Budin’de beklendiğini belirtir.³⁴ 8 Şubat 1521 tarihli mektupta ise beklenen elçinin geldiğini öğreniriz. Elçi geri gönderilmemiştir; Diyet’in sonucu beklenmektedir. Bu arada Lajos tarafından V. Karl’a da bir elçilik heyeti gönderilmiştir. Orio Venedik’ten ulak ile gelen haberleri aldığını, Venedik ve Macaristan’ın Osmanlılara diğer devletlerden daha yakın olması nedeniyle endişelendiğini, hristiyanların birbiri ile savaşmayı bırakıp bu konuyla meşgul olmaları gerektiğini yazar.³⁵

Orio’nun Şubat ayında bir kez daha Estergon Piskoposu’na giderek ona haberleri verdiğini görüyoruz.³⁶ 13 Şubat 1521 tarihli mektuptan piskoposun da Osmanlılar ile ilgili haberlerin aciliyet taşıdığını ve bu tehlikeye karşı birlik olunması gerektiğini düşündüğünü öğreniyoruz. Daha sonraları I. Süleyman’ın Macaristan seferlerinde karşımıza çıkacak olan Kont Bernardin Frankopan gibi bazı beylerin Osmanlı tarafına meyil etmelerine de şahit oluyoruz. Kral’ın elçi göndermek üzere Bosna beyinden geçiş izni istemiş olması barışın yenileneceğine dair olağan bir işaret olmakla birlikte, Orio’nun Sava Nehrine kadar olan toprakların Osmanlılara bırakılacağından endişe duyduğunu görüyoruz. Bu durum Venedik’i Osmanlılar ile doğrudan komşu

33 Sanuto, *Diarii*, 29: 452.

34 Sanuto, *Diarii*, 29: 514.

35 Sanuto, *Diarii*, 29: 672-73.

36 Sanuto, *Diarii*, 29: 673. Venedik’te bilgi ve iletişim ağlarını inceleyen Filippo de Vivo elçilerin buldukları yerlerde ileri gelen kimselerle kurdukları dostluk bağlarının önemine dikkat çeker; bkz. Vivo, *Information and Communication in Venice*, 72. Bu dostluklar çift taraflı bilgi akışının en önemli unsurlarından biri sayılabilir. Lorenzo Orio’nun da Macaristan’da bulunduğu süre içerisinde özellikle Estergon Piskoposu ile yakın temasta olduğunu ve birçok haberi ondan aldığını görüyoruz.

27 Selim Aşlantaş, “Belgrad-ı Dârü’l-Cihâd,” *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 15 (2011): 23..

28 Sanuto, *Diarii*, 29: 66.

29 Sanuto, *Diarii*, 29: 207-208, 333-34, 340, 341.

30 Sanuto, *Diarii*, 29: 333-34, 341.

31 Sanuto, *Diarii*, 29: 333-34.

32 Sanuto, *Diarii*, 29: 452.

konumuna getireceğinden, Orio'nun bu durumu vurgulama ihtiyacı hissettiği anlaşılıyor.³⁷

Orio bir yandan Osmanlılar ile coğrafi anlamda yakınlaşmaktan korkarken, bir yandan da Venedik Cumhuriyeti ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki diplomatik ve siyasi yakınlığı açıklamak zorunda kalmıştır. Sultan Süleyman tahta çıktığında Venedik'in elçi seçerek tebrike göndermesi oldukça uzun sürmüştü. Fakat elçi seçme ve hazırlık sürecinin Macar Sarayı'nda şüphelere yol açtığını Orio'nun mektuplarından rahatlıkla anlayabiliyoruz. Orio, 13 Aralık'ta Budin'den gönderdiği mektupta, Macar Kralı'na danışılmadan Osmanlı sultanına elçi gönderilmesinden rahatsızlık duyulduğunu, kendisine bu konuda sorular sorulduğunu anlatır. Orio bunun üzerine bir Osmanlı sultanı vefat ettiğinde hem taziye hem tahta çıkan yeni sultanı tebrik amacıyla elçi gönderilmesinin temayülden olduğunu, yapılan elçi seçiminin bundan ibaret olduğunu açıklamıştır.³⁸

Lorenz'o Orio'nun 1521 baharında yazdığı mektuplarda Macaristan sınırındaki akınlara yer verdiği görülür. Bu mektuplarda göze çarpan örneklerden biri 17 Mart 1521 tarihli mektuptur. Orio mektubunda "Surin Banlığı" olarak anılan bölgede Osmanlılar ile Macarlar arasında çatışma çıktığını ve öldürülen Türklerin kafalarının Budin'e yollanıp, meydanda sergilendiğini anlatır. İnsanların bu manzarayı görmek için meydana nasıl coşku içinde koştuklarını da

dile getirir.³⁹ Elçinin mektuplarından bahar aylarında süre giden akınlardan zaman zaman coşku doğursa da, gidişatın Kral'ı oldukça endişelendirdiğini anlarız. Orio'nun 22 Mart tarihli mektubu Kral'ın Eflak Voyvodası'na, Erdel Voyvodası'na, Estergon Psikoposu'na ve Stefan Batory'e haber göndererek yardım istediğini belirtir.⁴⁰ Orio, 19 Nisan tarihli mektubunda, Venedik'ten gönderilen 18 Şubat ve 19 Mart tarihli mektupları geç de olsa aldığını ve mektuplarda belirtildiği gibi Osmanlıların Halep'i isyancı Canberdi Gazali'nin elinden aldıklarını Kral'a aktardığını belirtir. Bu haberin çok eski olduğunu, söz konusu Gazali'nin çoktan bozguna uğratıldığını ve kafasının kesildiğini söylemeyi de ihmal etmez. Bu durumda, "Hristiyan hükümdarların Hristiyanlığın bu doğal düşmanına karşı ayaklanmaları" gerekmektedir. Bu konuda Papa X. Leo ve İmparator V. Karl'dan haber beklenmektedir.⁴¹ Orio'nun üç gün sonraki mektubunda Budin'de Osmanlılara karşı nasıl hareket edileceğini tartışmak üzere toplanmış savaş konseyi hakkında yazdığını görüyoruz. Orio bu mektupta Osmanlı elçisinin halen şehirde olduğunu ve çoğunlukla göz altında tutulduğunu belirtir.⁴² 11 Mayıs 1521 tarihli mektupta Orio Venedik'ten Osmanlılar ve Doğu Akdeniz hakkında haberlerin özetlerini içeren, Mart ve Nisan aylarında yazılmış, mektuplar aldığını ve Kral'a aktardığını yazar. Budin'de toplanan Diyet'te yaklaşan Osmanlı tehlikesinden bahsedildiğini ve Kral Lajos'un Papa'dan bu

37 Sanuto, *Diarii*, 29: 673.

38 Sanuto, *Diarii*, 29: 515-516. Sultan Süleyman'a taziye ve tebrike gönderilmek üzere seçilen elçi Macro Minio Venedik'ten ancak 21 Mayıs 1521'de yola çıkabilmiştir, bkz. Sanuto, *Diarii*, 30:231. Macro Minio hakkında ayrıca bkz. Stephane Yerasimos, *Les Voyageurs Dans L'empire Ottoman (XIVe - XVIe siècles) Bibliographie, Itinéraires Et Inventaire Des Lieux Habités* (Ankara: TTK, 1991): 149-50.

39 Sanuto, *Diarii*, 30: 143, 148.

40 Sanuto, *Diarii*, 30: 149.

41 Sanuto, *Diarii*, 30: 195, 199. Gazali'nin başarısız olması Macar sarayında yarattığı hayal kırıklığı Orio tarafından daha sonra da dile getirilmiştir, örn. bkz. 30: 263.

42 Sanuto, *Diarii*, 30: 196, 199. Dönem kaynaklarının bazıları 1521 seferinin Behram Çavuş olarak anılan bu elçinin Budin'de hapsedilmesiyle tetiklendiğini öne sürer. Sanuto, *Diarii* 31:58 (29.05.1521) ve 31:86 (14.06.1521). Kemalpaşazade, Nasuh, Sa'di, Bostan, Lütfi Paşa ve Celalzâde gibi Osmanlı kaynaklarının Budin'de bir elçinin varlığından söz etmemeleri ilginçtir.

konuda beklediği yanıt beklediğini iletir.⁴³ Haziran başında, Osmanlılara nasıl karşı koyulacağı hususunun tartışıldığı Diyet'te de bir sonuca varılmadığını belirten Orio bu mektubunda daha ziyade II. Lajos ile Maria von Habsburg'un düğün hazırlıklarından bahsetmektedir.⁴⁴ Orio 11 Haziran'da asıl korkulan haberi verir: Sultan Süleyman Şah İsmail ile barış yapmış ve ordusu ile Edirne'ye geçmiştir. Hedefi Eflak ve Erdel üzerinden Macaristan Krallığı'dır. Kırım Hanı ile de anlaşmıştır.⁴⁵ Orio'nun çeşitli kaynaklardan edindiği bu bilgiler, 8 Mayıs 1521'de Edirne'ye varan ve Orio bu mektubu yazdığı sırada ordusuyla beraber Filibe'de bulunan Sultan Süleyman'ın hareketlerinin yansımalarıdır.⁴⁶ Kral Lajos da bu esnada krallığının dört bir yanına haber göndererek derhal orduların toplanmasını istemiştir. Ayrıca Venedik'in göndereceği paraya çok ihtiyaçları vardır. Bu haberin bütün Hristiyanlık alemi için çok üzücü olduğunu belirten Orio Arşidük Ferdinand'ın Macar Kralı'nın kız kardeşi ile evlendiğini söylemeyi de ihmal etmez.⁴⁷

Orio 28 Haziran tarihli mektubunda Kral'ın Papa'dan, İmparator'dan, Arşidük Ferdinand'dan ve Venedik'den yardım

istediğini tekrarlar. Ancak, Venedikli devlet adamı durumdan pek ümitli değildir. Zira, istenen asker ve paranın Budin'e gönderilmesi halinde bile Macarların kendilerini savunmayı becereceklerinden şüphelidir.⁴⁸ Aslında Orio genel bir endişeyi dile getirmektedir. O sıralarda V. Karl'ın sarayında bulunan deneyimli İngiliz diplomat Sir Richard Wingfield Kardinal Wolsey'e yazdığı mektupta Macar elçisinin İmparator'a yaptığı ziyaretten söz eder. Macar elçisi durumla kendi kendilerine başa çıkamayacaklarını itiraf ederek yardım istemiştir.⁴⁹ Bunun karşılığında V. Karl Kral Lajos'a bir dahaki sefere mutlaka yardım etmeye bizzat geleceğini söylemek üzere elçi göndermekle yetinmiştir.⁵⁰

1 Temmuz tarihli mektubunda Macar Krallığı'nın çok büyük bir tehlike altında olduğunu belirten Orio, Sultan Süleyman'ın seksen bin kişilik bir orduyla yürüdüğünü, Hırvatistan, Erdel ve nihayetinde Budin olmak üzere üç koldan ilerlemesinin beklendiğini bildirir.⁵¹ Osmanlı ordusunun Belgrad'ı hedeflediği belirginleştikçe Orio'nun endişesi de katlanarak artmaktadır. 6 Temmuz tarihli mektubunda Belgrad'ın "Macar Krallığı'nın kapısı" olduğunu hatırlatır ve Osmanlıların burayı alması durumunda ovadan ilerleyerek "canlarının istediği yere gidebileceklerini" belirtir.⁵²

43 Sanuto, *Diarii*, 30: 262.

44 Sanuto, *Diarii*, 30: 376.

45 Sanuto, *Diarii*, 30: 377, 397.

46 Feridun Ahmet Bey, *Münşa'at*, I: 507. Ayrıca, sefer yolunda 22 Mayıs'ta Boğdan elçisi, 5 Haziran'da ise Kırım elçisi kabul edilmiştir.

47 Sanuto, *Diarii*, 30: 377, 397. Arşidük Ferdinand, Kral Lajos'un kız kardeşi Anna ile 26 Mayıs 1521 tarihinde Linz'de evlenmiştir. Bu evlilik iki hanedan arasında güçlü bir ittifak oluşturmanın yanı sıra 1526'dan sonra Ferdinand'ın Macaristan Krallığı'nda hak iddia etmesinin en güçlü dayanağı olacaktır. Paula Sutler Fichtner, *Ferdinand I of Austria: The Politics of Dynasticism in the Age of Reformation* (New York: Columbia University Press, 1982), 18-20; Mia Rodriguez-Salgado, "La Cruzada sin cruzado: Carlos V y el Turco a Principios de su Reinado," *Archivo Storico per le Province Napoletane* (Napoli: Società Napoletana di Storia Patria, 2001), 224; Karl Brandt, *The Emperor Charles V: Growth and Destiny of a Man and a World-Empire*, çev. C.V. Wedgwood (Londra: Jonathan Cape, 1960), 136-42.

48 Sanuto, *Diarii*, 31: 72..

49 J.S. Brewer (ed.), *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII* (Londra: Longman, 1867-1875), III:631-2.

50 Sanuto, *Diarii*, 31: 132.

51 Sanuto, *Diarii*, 31: 37.

52 Sanuto, *Diarii*, 31: 72, 73. Bu özgün bir fikir değildir aslında. Gerek İtalyan kaynakları gerek Osmanlı kaynakları Belgrad'ın Macaristan'ın ve hatta Hristiyan aleminin kapısı ve/ya anahtarı olduğu konusunda hemfikirdirler. Örneğin Neşri II. Mehmed'in Macar topraklarını almaya niyetlendiğinde Belgrad'ın kilit olduğunu ve o yüzden "bu kapıyı açmayı" aklına koyduğunu yazmıştır. Neşri; *Kitab-ı Cihan-nümâ – Neşri Tarihi*, ed. Faik Reşit Unat ve Mehmed A. Köymen (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995), II:627. Diğer örnekler için, bkz. Tursun Beg, *Târih-i Ebu'l-Feth*,

Lorenzo Orio'nun yaz aylarında gönderdiği mektuplar Osmanlıların Macar topraklarındaki hareketleri ve Macarların buna verdiği tepkiler ile ilgilidir. 6 Ağustos 1521'de Sanuto günlüğüne Orio'dan mektup geldiğini kaydeder. Orio bir aydır Venedik'ten mektup gelmemesinden şikayetçidir. Ayrıca Budin'de durum o kadar kötüleşmiştir ki elçi evden dışarı adım atamamaktadır.⁵³ Orio 11 Temmuz tarihli mektubunda, Peç'e varmak üzere olan Osmanlıların Macar kalelerine saldırdıklarını anlatır. Önemli bir kale olan Böğürdelen düşmüş, Belgrad ise kuşatılmıştır. Elçiye göre pek bir hazırlık yapmayan Macar baronları ise Bohemya'dan on bin asker beklediklerini söylemektedirler.⁵⁴ Orio, 16 Temmuz'da yazdığı mektupta, Kral Lajos'un bütün baronlara kınından çıkarılmış birer kılıç gönderdiğini anlatır. Ancak ölüm kalım durumlarında izlenen bu yöntem baronları ne pahasına olursa olsun silahlanarak ordugaha gelmeye çağırılmaktadır. Bu mektupta belirtildiğine göre, Osmanlıların Tuna üzerine iki köprü inşa ederek nehri geçmeleri Budin'e kadar hiçbir engelle karşılaşmadan gelebilecekleri endişesini arttırmıştır.⁵⁵ Orio, 19 Temmuz tarihli mektubunda, bir süredir huzursuz olan Kraliçe Maria'nın kardeşleri V. Karl'a ve Arşidük Ferdinand'a yazarak "yardım göndermeleri ve hristiyanlar arasında derhal barışı sağlayıp Türklere karşı durmalarını" istediğini bildirir.⁵⁶ Orio, 17 Ağustos tarihli mektubunda Belgrad'ın

Osmanlıların eline geçtiğini söyler. Kral Lajos'un Osmanlıların üzerine gitmek üzere Budin'den çıktığını ancak hala Erdel ve Boğdan voyvodalarını beklediğini bildirir. Macar Kralı kayınbiraderi V. Karl'ın Fransa Kralı I. François ile anlaşıp Osmanlılara karşı güç birliği sağlayacaklarından ümidini hala kesmemiştir.⁵⁷ Orio, Budin'den yazdığı 28 Ağustos tarihli mektupta Kral'ın 25 Temmuz'da şehirden ayrılmasından itibaren kendisinin de ordugaha gidip gitmeyeceği hakkında sorulara maruz kaldığını belirtir. Gitmesi durumunda oldukça fazla masraf çıkacağını da belirtir.⁵⁸ 3 Eylül tarihli mektubunda Belgrad kuşatmasının iyice sıkıştığını ve içerdekilerin kaçtığını anlatan Orio, öte yandan Kral Lajos'un ordugahında oldukça fazla insan toplandığını da söyler.⁵⁹ Orio'nun Kral'ın ordugahına gitmek için Venedik'ten beklediği izin ertesi gün eline ulaşmıştır. 4 Eylül tarihli mektubunda ertesi gün yola çıkacağını söyler.⁶⁰

Orio'nun bundan sonraki mektupları Peç'ten gönderilmiştir. Orio, Dubrovnik'ten gelen haberler sayesinde Süleyman'ın aslında dönmek istemediğinden, Macaristan'ın içlerine doğru ilerleme arzusunda olduğundan, ancak dönmek zorunda kaldığından haberdardır. Eylül sonu ve Ekim başında yazdığı mektuplarda Sultan Süleyman'ın dönmesinden istifade eden Kral Lajos'un Belgrad'ı geri almak için ordu göndermeye niyetli olduğunu belirtir. Ancak Süleyman'ın Belgrad'a oldukça çok sayıda muhafız bıraktığını duyduğunda Lajos bu fikrinden vazgeçmiştir. Onun yerine Diyet'i toplayarak yeni bir vergi koyma hazırlığına girişmiştir. Böylelikle hem Osmanlılara karşı

ed. Mertol Tulum (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 1977), 79; Sa'dî b. Abd el-Mute'al, *Selimnâme*, TSK, R.1277, müst. Muharrem b. Ramazan Hanefi Kadiri, 1055 [1645], Halep, 125a. Sanuto'nun kayıtlarından örnekler çn, bkz. Sanuto, *Diarii*, 31: 72: "la porta di questa regno"; 31: 73: "pol venir per pianura dove li piace"; 31: 315: "scudo dil reame de l'hongaria et de queste altre provintie superiore"; 31: 480: "chiave de l'Hongaria"; 33:315: "chiave di la Christianita"; 35:286: "chiave d'il regno di Hongaria"

53 Sanuto, *Diarii*, 31: 179.

54 Sanuto, *Diarii*, 31:195. Belgrad Ruznamesine bakılırsa Osmanlı ordusu Böğürdelen'i 27 Temmuz'da ele geçirmiştir. *Münşâ'at* I: 510

55 Sanuto, *Diarii*, 31: 195-96.

56 Sanuto, *Diarii*, 31: 196.

57 Sanuto, *Diarii*, 31: 347-48.

58 Sanuto, *Diarii*, 31: 426.

59 Sanuto, *Diarii*, 31: 427. Orio bu mektupta bir yandan da Dubrovnik vasıtasıyla Şah İsmail hakkında aldığı haberlerden söz eder. Şah İsmail'in Suriye'ye geçerek Şam'ı ele geçirmiş olduğu yolundaki söylentiler Macarları sevindirmiştir.

60 Sanuto, *Diarii*, 31: 428.

yeni bir ordu toplamak hem de yaklaşmakta olan düğününün masraflarını karşılamak için kaynak toplamış olacaktır.⁶¹

Lorenzo Orio'nun 10 Kasım tarihli mektubunda Eflak Voyvodası'nın Osmanlıların eline geçmemek için elinden geleni yapmasına rağmen Bosna Bey'ine yenilmiş olduğunu haber vermesi ve ayrıca hudutlarda çatışmaların devam etmesinden duyduğu endişeyi dile getirmesi Osmanlı ordusunun geri çekilmesine rağmen bölgedeki çatışma halinin hemen sona ermediğini ve Macar kuvvetlerinin Osmanlı kuvvetleri karşısında ne kadar zayıf kaldığını göstermektedir. Venedikli bir elçi bu bilgilere ulaşabildiğine göre Macar yönetim kadrolarının da bu bilgilere erişebildiğini varsayabiliriz. Bu bilgilerin söz konusu kadrolarda oluşturabileceği psikolojik durumu da göz önünde bulundurmada fayda olacaktır. Elçinin bu bilgileri ne şekilde yaydığına baktığımızda, Janos Zapolya'nın 1526'da taraf seçerken göz önünde bulundurduğu gerekçeleri daha rahat anlamak mümkün olacaktır belki de. Çatışmaların devam ettiği Sirem bölgesine şarap almak için giden şarap tüccarlarının bile Osmanlılara esir düştüğü söylentileri dolaşmaktadır. Orio'ya kalırsa, bütün bu olanlar göz önüne alındığında Macar halkının krala neden öfke duyduğunu anlamak mümkündür. Orio sınırların yeniden ele geçirilmemesi, Tanrı'nın bu işe el koymaması, Hıristiyan hükümdarların birlik olmaması durumunda öncelikle Macaristan Krallığı'nın ardından da diğerlerinin büyük tehlike altında olacağını ısrarla vurgular.⁶² Orio'nun Kasım ayında yazdığı bütün mektuplarda bu telaş açıkça sezilir. Süleyman her ne kadar acilen İstanbul'a dönmüş olsa da Şah İsmail ile arasındaki meseleyi hallettikten sonra çok daha büyük bir ordu ile Macaristan'a döneceğinden korkulmaktadır. Ayrıca

Osmanlı Sultanı'nın İtalya'ya bir sefer yapmayı planladığı, bu gerçekleşirse Dalmaçya'ya kadar ilerleyebileceği düşünülmektedir. Sultan Süleyman'ın gücü hakkındaki endişelerini ve hükmetme arzusunun büyüklüğünü vurgulayan Orio, Osmanlıların Macar krallığını yok etmeden durmayacaklarını tekrarlar.⁶³

1521 yılının sonlarında ve 1522 yılının başlarında Orio'nun mektupları özellikle üç konu üzerine odaklanır: Orio'nun odaklandığı ilk konu Osmanlıların Sirem'de süregiden akınlarıdır. İkincisi krallığın iki baş komutanı olan Stefan Batory ile Janos Zapolya arasındaki şiddetli anlaşmazlıktır. Üçüncüsü ise Kral Lajos'un evliliğini düğün töreniyle resmileştirmesi ve buna bağlı olarak Maria von Habsburg'un Macaristan Kraliçesi olarak taç giymesidir. Burada dikkati çeken husus Bohemya elçilerinin benzer bir törenin Bohemya'da da yapılmasını istemeleri, aksi takdirde Osmanlılara karşı asker desteği sağlayamayacaklarını öne sürmeleridir. Lajos ve Maria Bohemya'ya gitmeye niyetli olsalar da, Kral'ın ayrılması durumunda Macar topraklarının Osmanlı saldırılarına açık kalacağı konusunda uyarı Macar baronlarının şiddetli itirazlarına maruz kalırlar.⁶⁴

Orio'nun 3 Ocak 1522 tarihli mektubunun ekinde bir de düğün davetiyesi bulunmaktadır.⁶⁵ Bu mektup ve davetiye Pregadi ve Collegio'da okunmuştur:

"Macaristan Kralı Hazretleri'nin Münevver Venedik Cumhuriyeti'ne yazdığı mektubun suretidir:

63 Sanuto, *Diarii*, 32: 193

64 Sanuto, *Diarii*, 32: 266, 334- 335, 450.

65 Sanuto, *Diarii*, 32: 418. AHTO ekibinden Mahmut Halef Cevrioğlu'na'na davetiye metnini Latince'den Türkçe'ye nefis bir üslupla aktardığı için teşekkür ederim.

61 Sanuto, *Diarii*, 32: 36, 80, 91.

62 Sanuto, *Diarii*, 32: 195.

Tanrı'nın inayetiyle biz Macaristan, Bohemya vs. Kralı Lajos; Siz saadetli prens Venedik Doju Antonio Grimani, aziz dostumuz ve müttefikimize, selametinizin, dostluğumuzun ve refahınızın ziyade olması dileğiyle.

Saadetli Prens, aziz dostumuz,

Dostlar arasında olageldiği üzere, münevver [Venedik] Cumhuriyeti ve siz saadetli hükümdarı kah keyifli kah bahtsız haberlerle bilgilendirmek mutadımızdır. Her ne kadar Türklere karşı ileride sefere çıkmamız için ziyadesiyle rica edilmiş ve biz de son derece hevesle hareketlenmiş olsak da, önümüzdeki bahar savaştan azade olmayı yeğleriz. Majesteleri Kayzer'in kız kardeşi Kraliçe Maria Hazretlerini (aziz gelinimizi) geçen sene krallığımıza getirmiştik. 13 Ocak gününü düğünün kutlanması ve kutsal törenle tacı ve sair alamet-i devleti kabul etmesi için tayin ettik. Şayet Siz Haşmetmeapları da Cumhuriyetinizin yasalarını çiğnemedi bu kutlamalara katılabilirseniz pek hoşnut kalacağız. Ancak şayet dilediğimiz gibi olmazsa da, sizin adınıza düğünümüzü (sizi onurlandırdığı kadar bize de mültefit olan) zat-ı şahaneleri elçi Laurentius Aurius Efendi şereflendirsin. Dostluğumuz ve ittifakımız gerektirdiği üzere bunları siz Haşmetli Hükümdar ve Cumhuriyetle paylaşmamız münasiptir. Sıhhatte olmanız dileğiyle.

Budin, Miladi 20 Aralık 1521."⁶⁶

Bu törende Venedik'i temsilen bulunan Orio, 23 Ocak 1522 tarihli mektubunda yerine gelecek olan elçiyi beklediğini, zaten Venedik'in Kraliçe'ye henüz hediye göndermediğini yazar.⁶⁷ 14 Şubat'ta, Süleyman'ın Edirne'ye geçtiği haberini alan Orio'nun bir kez daha çok telaşlandığına şahit oluyoruz. Padişah'ın ordu toplanması

66 Sanuto, *Diarii*, 32: 422-423.

67 Sanuto, *Diarii*, 32: 451.

için sancaklara haber göndermiş olması Orio'ya hedefin Macaristan olduğunu düşündürmüştür.⁶⁸

Venedik elçileri gittikleri yerlerde genellikle iki seneden fazla kalmazlardı.⁶⁹ Orio'nun görevi istisnai bir şekilde 55 ay sürmüştü. 1522 Mart ayına geldiğimizde Orio'nun yerine yeni bir elçi seçilmesi için konuşmalara başlandığını görüyoruz. Mart 1523'de bu konuşmaların hala neticeye ulaşmadığını biliyoruz. Orio'nun Macaristan'da çok uzun süre kaldığı, artık yerine başka birinin gönderilmesi gerektiğini savunanlar olduğu gibi Bohemya seyahati sırasında ortaya çıkan masrafları karşılayarak görevini devam ettirebilmesi için kendisine 100 duka gönderilmesini önerenler de olmuştur.⁷⁰ Orio'nun son mektubunda geri dönme iznini ısrarla istemesi üzerine bu konu 20 Ağustos 1523'te görüşülmüş, yerine bir katip gönderilmesi önerilerek Collegio'da oylanmış ve kabul edilmiştir. Katip Macaristan'a vardığında Lorenzo Orio geri dönebilecektir.⁷¹ 1521 yılının ilk aylarından itibaren Budin'den dönmek istediğini dile getiren Orio vatanına ancak 1523 yılı sonunda varabilmiştir. 19 Aralık'ta Venedik'e varan Orio ertesi gün Collegio'ya gelmiş ancak fazla konuşmamıştır. 21 Aralık 1523 günü yemekten sonra Orio'nun sözlü raporunu (*relazione*) dinlemek ve Roma'ya yazmak için Pregadi toplanmıştır. Orio'nun yaklaşık iki saat kürsüde kalarak yaptığı, Sanuto'nun deyişiyle "*elegante, bella e copiosa*" (latif, hoş ve kapsamlı) konuşma herkesten övgü almıştır.⁷²

Sunumuna Kral Lajos'un kişiliği hakkında bilgi vererek başlayan Lorenzo Orio genç hükümdarın başarılı bir yönetim

68 Sanuto, *Diarii*, 32: 495, 499.

69 Beverly, "Venetian ambassadors," 62.

70 Sanuto, *Diarii*, 33: 45, 613; 34: 35

71 Sanuto, *Diarii*, 34: 473

72 Sanuto, *Diarii*, 35: 286, 289, 290

sergileyemediği yolundaki görüşünü baştan belirtir. Gelirin idaresi hakkında fikri olmayan Kral hazine yönetimini geliri çarçur edenlerin eline bırakmıştır. Ülkenin bereketli toprakları Kral'ın kötü yönetimi nedeniyle ülkeye bir fayda sağlamamaktadır. Orio, Kraliçe'den kısaca bahsettikten sonra ülkede nüfuz sahibi olan kişileri saymaya geçer. Saydıkları arasında Erdel Voyvodası Janos Zapolya ve Kont Palatin Stefan Batory en başta. Orio, Belgrad'ın Osmanlılar tarafından ele geçirilmesine de değinir. Orio'ya göre, "Macaristan'ın kilidi" sayılan kalenin düşmesine Macar ordusunun başındakilerin vurdumduymazlıkları ve aralarındaki anlaşmazlıklar sebep olmuştur. Kral Lajos yüz binin üzerinde askere sahip olduğu halde bu ordunun asla Osmanlılar ile yüzleşmeyeceğini söyler. Çünkü söz konusu ordunun başında birbiri ile düşman olan iki komutan vardır. Kendisine Osmanlı cephanesi arasında Venedik armalı silahlar bulunması hasebiyle Osmanlıların Belgrad'ı Venedik'in yardımı sayesinde ele geçirdikleri söylendiğinde, elçi bu iddiayı reddettiğini ifade eder. Söz edilen silahları Osmanlıların daha önce ele geçirdikleri Venedik şehirlerine, yani İnebahtı, Modon ve Koron'a bağlayarak açıklamıştır. Belgrad konusu açıldığında Macarların oldukça ketum davrandıklarını, şehrin düşmesi hakkında hiç konuşmadıklarını, Osmanlıların verdikleri zararın boyutunu sakladıklarını sözlerine ekler. Lorenzo Orio Kraliçe'nin taç giyme törenine katılmak için Kral Lajos ve Kraliçe Maria ile Bohemya'ya gitmek zorunda kaldığını da anlatır. Üç ay diye çıktığı yolculuk on dört ay sürmüş ve büyük masrafa yol açmıştır. Senato ona bu durum için 100 duka yollasa da bu masraflarının çok azını karşılayabilmiştir. Osmanlılara karşı yapılacak savaşa para ve adam sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bu yolculuk beklendiği gibi sonuçlanmamış, Kral Lajos Bohemya'dan çok az destek sağlayabilmiştir. Orio raporunun geri kalanında Arşidük Ferdinand ve baş danışmanı sayabileceğimiz

Gabriel Salamanca hakkında bilgi verir. Orio konuşmasını Macaristan Krallığı'nın güçlü olmasına rağmen kötü yönetildiği ve tehlike altında bulunduğu yolundaki analizi ile sonlandırır.⁷³

Venedikli elçiler buldukları ülkedeki görevleri tamamlandığında gözlemlerini Venedik meclislerinin karşısında *relazione* olarak anılan sözlü raporlar ile anlatırlardı. Bu raporların on altıncı yüzyıl ortalarından itibaren yazılı olarak da sunulması mecbur edilmişti. Daha önceki raporlar ise zaman zaman elçi tarafından yazılı olarak da teslim edilmekle birlikte genellikle dinleyenler tarafından kağıda geçirilmek suretiyle muhafaza edilmiştir. Raporların belli bir şablonu vardı. Elçi bu şablona göre gereken bilgileri sunardı.⁷⁴ Bu anlamda Lorenzo Orio'nun kendi sunumunda bizzat teşekkürlerini sunduğu selefi Alvise Bon'un 18 Temmuz 1519 Pregadi'de sunduğu sözlü rapora bakmak ilginç olacaktır.

Alvise Bon görevden döndüğünde Kral Lajos 13 yaşındadır. Bon sunumunda Kral'ın silahlardan hoşlandığını ve dört dil bildiğini belirttiğinden sonra, "hayatta kalması durumunda değerli bir hükümdar olacağını" belirtir. Bon, halefinin aksine, Macar Krallığı'nın gelirinin düşük olduğunu söyler. Bon da krallığın en güçlü baronlarından bahseder. Bunların ilk ikisi tanıdık simalardır. Tımışvar Kontu olan Stefan Batory kısa süre önce Kont Palatin olmuştur. Bon'un zikrettiği ikinci isim ise Erdel Voyvodası Janos Zapolya'dır. Leh Kralı'nın akrabası olan Zapolya bu sırada 32 yaşındadır ve cesareti ile meşhurdur. Diğer iki büyük baron ise Eflak

⁷³ Sanuto, *Diarii*, 35: 295-300.

⁷⁴ *Relazione*'ler hakkında daha geniş bilgi için, bkz. Eric Dursteler, "Describing or Distorting the 'Turk'?: The Relazioni of the Venetian Ambassadors in Constantinople as Historical Source," *Acta Histriae* 19/1-2 (2011): 231-48; Filippo de Vivo, "How to Read Venetian 'Relazioni'?" *Renaissance and Reformation / Renaissance Et Réforme* 34.1/2 (2011): 25-59.

ve Boğdan Voyvodalarıdır. Bu ikisi Macar baronları arasında geçmekle birlikte Osmanlı Sultanı'na tabidirler. Bon' un verdiği bilgiye göre, sefere önce kim çıkarsa ona katılmakla yükümlüdürler. Bon, Budin'den ayrıldığı günlerde orada bulunan Osmanlı elçileri vasıtasıyla üç yıllık bir anlaşma yapıldığını söyler. Lorenzo Orio'nun sık sık değindiği anlaşma da budur. Bon Budin'den döndüğü sırada 1519'da ölen İmparator Maximilian'ın yerine geçecek olan "Romalıların Kralı" seçimleri ve Arşidük Ferdinand ile Macar Kralı Lajos'un birbirlerinin kız kardeşleri ile yapacakları evlilikler gündemdedir. Bu gündemi takip etmek ve gelişmeleri bildirmek halefi Lorenzo Orio'ya kalmıştır.⁷⁵ Sanuto'nun yetersiz ve kaba olarak nitelendirdiği, sadece sonlara doğru Bon'un takındığı eğlenceli üslubu ilgiye değer bulduğu bu sunumda,⁷⁶ henüz çok genç ve ümit vaat eden bir Kral Lajos portresi çizilirken, yaklaşık beş yıl sonra bu ümidin sönmüş olduğunu görüyoruz.

Macaristan'dan döndükten sonra Venedik'in ana karadaki topraklarındaki idari ve ticari meseleler ile ilgilenen *Savii di Terraferma* meclisinde görev yapan Orio,⁷⁷ İngiltere Kralı'na gidecek olan elçi seçiminde ilk turda kaybeder. Seçilen Lorenzo Bragadin bu görevden affını isteyince Orio seçilir ve görevi kabul eder.⁷⁸ Görevi 9 Mart 1525'te alan Orio 31 Mart günü yola çıkar.⁷⁹ Görünen o ki bu sefer hazırlıklar çabuk tamamlanmıştır. Orio'nun Londra'dan yazdığı mektuplarda Osmanlılar'ın bahsi nadiren geçse de, Orio görevi icabı Osmanlı haberlerini takip etmeyi sürdürür. Bu bahislerde genellikle Osmanlılar hakkında Venedik'ten gelen bilgileri Kral VIII. Henry ve Kardinal Wolsey'ye aktardığını belirttiği durumlardır. İstanbul'daki balyostan gelen

bilgiler, Venedik tarafından, diğer saraylarda bulunan elçilere gönderildiği gibi, paylaşması için Orio'ya da gönderiliyordu elbette. Örneğin, *Collegio*'dan 18 Eylül'de gönderilen mektupta İstanbul'dan gelen 9 Ağustos tarihli mektuptaki bilgiler paylaşılmaktadır. Bu bilgiler içinde İbrahim Paşa'nın iki hafta içinde çok miktarda altınla beraber İstanbul'a dönmüş olmasının beklendiği bilgisi de vardır. Ayrıca, Sultan Süleyman'ın İbrahim Paşa için daha önce görülmemiş ve sıradışı bir karşılama hazırladığından da söz edilir.⁸⁰

Osmanlı sefer hazırlıklarının sürdüğü 1526 yılının Mart ayında Venedik'ten kendisine konuyla ilgili haberler gönderilmiş, krala ve kardinale olduğu gibi aktarması özellikle tembihlenmiştir. 2 Mart 1526 günü *Collegio*'da Lorenzo Orio'ya Osmanlılar ile ilgili haberleri içeren bir mektup yazıldığını görüyoruz. Bu mektupta Sultan Süleyman'ın faaliyetlerinden söz edilmektedir. Padişah 15 akçelik ek vergi koymuş, beylerbeyi ve sancakbeylerine sefere çıkmaya hazır olmaları için emir göndermiştir. Rumeli'de erzak toplanması da buyurulmuştur. Ayrıca tersanede yapılan hazırlıklar, inşa edilen gemi çeşitleri ve sayıları da zikredilmektedir. Nihayetinde, bütün bunlar Sultan Süleyman'ın hem denizde hem de karada büyük bir sefere girişeceğinin işareti olarak yorumlanmaktadır. Orio her zaman olduğu gibi bütün bu bilgileri kral ve kardinal ile paylaşmalıdır. 20 Mart'ta benzer bir mektup daha gönderilmiştir.⁸¹ Orio, 22 Nisan

75 Sanuto, *Diarii*, 27: 495-502.

76 Sanuto, *Diarii*, 27: 502.

77 Sanuto, *Diarii*, 35: 305.

78 Sanuto, *Diarii*, 38: 50, 68.

79 Sanuto, *Diarii*, 38: 138.

80 "Venice: September 1525," in *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 3, 1520-1526*, ed. Rawdon Brown (London: Her Majesty's Stationery Office, 1869), 475-488. *British History Online*, accessed July 24, 2016, <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol3/pp475-488>.

81 "Venice: March 1526," in *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 3, 1520-1526*, ed. Rawdon Brown (London: Her Majesty's Stationery Office, 1869), 530-534. *British History Online*, accessed July 19, 2016, <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol3/pp530-534>.

1526 tarihli mektubunda Kral VIII. Henry'e Osmanlılar hakkındaki haberleri iletildiğini, Kral'ın ise duyduklarının kasvetli haberler olduğunu söylediğini aktarır. Orio, Venedik'e VIII. Henry'nin Osmanlıların einde sonunda Macaristan'ı alacaklarını zira onlara engel olmak için pek bir önlem alınmıyormuş gibi görüldüğünü ve bu durumun Hristiyanlar açısından felaket olduğunu düşündüğünü de aktarır.⁸² Orio, Londra'da bulunduğu süre içinde ağırlıklı olarak İngiltere ve Fransa arasındaki ilişkiler ve anlaşma görüşmeleri hakkında bilgi verir. 7 Mayıs tarihli son mektubunda Kardinal Wolsey ile birlikte olduğunu ve Hristiyan hükümdarlar arasında kurulacak olan ittifak hakkında Papa VII. Klement'den haber beklediklerini yazar.⁸³

Macaristan'dan dönmeyi beklediği günlerde şehirdeki salgından eski Budin'e kaçarak kurtulan Lorenzo Orio Londra'da bu kadar şanslı olamamıştır.⁸⁴ 12 Mayıs 1526'da salgında hayatını kaybetmiştir. Haber Venedik'te 2 Haziran günü Orio'nun katibi Gasparo Spinelli'nin gönderdiği mektup ile öğrenilmiştir. Spinelli, Orio'nun İngiltere'de çok sevildiğini söylemeyi de ihmal etmemiştir.⁸⁵

82 Sanuto, *Diarii*, 41: 304.

83 Sanuto, *Diarii*, 41: 439-40.

84 Sanuto, *Diarii*, 35: 40.

85 Sanuto, *Diarii*, 41: 439.

Sonuç

Bu çalışmada, 1519-1523 yılları arasında Macaristan'da elçi olarak bulunan Venedikli asilzade Lorenzo Orio'nun mektuplarını merccek altına alarak, dolaylı taraf olan bir gözlemcinin Osmanlı-Macar-Habsburg ilişkilerine ve çatışmalarına bakışına ve gördüklerini nasıl yansıttığına şahit olduk. Macar Kralı nezdinde Venedik Cumhuriyeti'ni temsil eden Orio'nun bu çalkantılı dönemde Venedik'in tarafsız görüntüsünü koruması için de büyük çaba gösterdiğini gördük. Venedik'in denge politikası kapsamında, Osmanlılar ile arasını bozmadan Hristiyan hükümdarların hışmına uğramamak için bilginin nasıl bir güç kaynağı olarak kullanıldığını izledik. Bu bağlamda, tıpkı diğer elçilerden gelen haberler gibi Orio'nun gönderdiği haberlerin de Venedik tarafından, Osmanlılar da dahil olmak üzere dört bir tarafa, uygun gördüğü şekilde servis edildiğini gördük. Bütün bunlarla birlikte, 1520'lerin ilk altı senesine bir yabancının, sadece Osmanlılara yabancı değil bulunduğu memlekette de yabancı birinin, gözünden baktık. Doğru ve yanlış haberler, korkular ve ümitler gördük. Başka bir deyişle, bugün bildiklerimizden belki de bir nebze sıyrılıp, olup bitenlerin o anda nasıl görüldüğü konusunda ufak bir fikir edindik.

Kaynakça

Aslantaş, Selim, "Belgrad-ı Dârü'l-Cihâd," *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 15 (2011): 13-39.

Beverly, Tessa, "Venetian ambassadors 1454-94: an Italian elite," Doktora Tezi, University of Warwick, 1999.

Brandi, Karl, *The Emperor Charles V: Growth and Destiny of a Man and a World-Empire*, çev. C.V. Wedgwood (Londra: Jonathan Cape, 1960).

Brewer, J.S. (ed.), *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII III* (Londra: Longman, 1867-1875).

Burke, Peter, "Early Modern Venice as a Center of Information and Communication," *Venice Reconsidered: The History and Civilization of an Italian City-State, 1297-1797*, ed. John Jeffries Martin ve Dennis Romano (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2000: 389-419).

Dursteler, Eric, "Describing or Distorting the "Turk"? The Relazioni of the Venetian Ambassadors in Constantinople as Historical Source," *Acta Histriae* 19/1-2 (2011): 231-48.

Feridun Ahmed Bey, *Münşeatü's-selatin I* (İstanbul: Darü'ttibaati'l-amire, 1858).

Fichtner, Paula Sutler, *Ferdinand I of Austria: The Politics of Dynasticism in the Age of Reformation* (New York: Columbia University Press, 1982).

Frigo, Daniela, "Prudence and Experience: Ambassadors and Political Culture in Early Modern Italy," *Journal of Medieval and Early Modern Studies* 38/1 (2008): 15/34

Horodowich, Elizabeth, "The gossiping tongue: oral networks, public life and political culture in early modern Venice," *Renaissance Studies* 19/1 (2005): 22-45.

Labalme, Patricia H. ve Laura Sanguineti White, ed., *Venice, Città Excelentissima: Selections from the Renaissance Diaries of Marin Sanudo*, çev. Linda L. Carroll (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2008).

Michael Mallett, "Ambassadors and Their Audiences in Renaissance Italy," *Renaissance Studies* 8/3 (1994): 229-43.

Neşri, *Kitab-ı Cihan-nümâ – Neşri Tarihi*, ed. Faik Reşit Unat ve Mehmed A. Köymen (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995).

Queller, Donald E., "Early Venetian Legislation Concerning Foreign Ambassadors," *Studies in the Renaissance* 12 (1965): 7-17.

Rodriguez-Salgado, Mia, "La Cruzada sin cruzado: Carlos V y el Turco a Principios de su

Reinado," *Archivio Storico per le Province Napoletane* (Napoli: Società Napoletana di Storia Patria, 2001): 201-38.

Sanuto, Marino, *I Diarii di Marino Sanudo* (Bologna: Forni Editore, 1969).

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1949).

Vatin, Nicolas, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar: Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık*, çev. Tülin Altınova (İstanbul: Tarih Vakfı, 2000).

Viggiano, Alfredo, "Politics and Constitution," *A Companion to Venetian History, 1400-1797*, ed. Eric R. Dursteler (Leiden: Brill, 2013): 51-58.

Vivo, Filippo de, *Information and Communication in Venice* (New York: Oxford University Press, 2008).

Vivo, Filippo de, "How to Read Venetian "Relazioni"" *Renaissance and Reformation / Renaissance Et Réforme* 34.1/2 (2011): 25-59.

Yerasimos, Stephane, *Les Voyageurs Dans L'empire Ottoman (XIVe - XVIe siècles) Bibliographie, Itinéraires Et Inventaire Des Lieux Habités* (Ankara: TTK, 1991).